

Datum DS-gearkomste	2023-01-17
Punt fan 'e wurklist	1
Geheim	Ja
Tot	18-01-2023

1. ûnderwerp

Vervolg project Holwerd aan Zee, definitieve lezing

2. Registraasje

Registraasjenûmer: 02060671
 Ôfdieling of Opjefte/Opsteller/Til.: Leefberens, [REDACTED], 058292 [REDACTED]
 Portefúljehâlder: Fokkinga

3. Advys

Advys jûn troch

Advys jûn troch

Advys jûn troch

Advys jûn troch

4. Koarte gearfetting

Het project Holwerd aan Zee (HaZ) is als burgerinitiatief ontstaan in 2013, met als doel om een trendbreuk te realiseren ten aanzien van demografische ontwikkelingen uitmondend in vergrijzing en krimp en achteruitgang van de natuur. Op 24 november 2022 heeft de stuurgroep Holwerd aan Zee een standpunt ingenomen ten aanzien van het vervolg van het project: het uitwerken van de natuurlijke variant. Dit standpunt ligt nu voor.

5. Relaasje mei moasje / tasizzing

Bij de behandeling van de startnotitie Leefberens op 12 juni 2017 is een motie aangenomen om in de beleidsbrief Leefbaarheid aandacht te besteden aan omgang van de provincie met integrale complexe externe initiatieven als Holwerd aan Zee en Kening fan 'e greide. De reden hiervan lag in het beeld dat deze integrale initiatieven (nog) niet goed bediend worden in onze organisatie. Het project Holwerd aan Zee is vervolgens als amendement opgenomen in de kadernota van 2019 van Provinciale Staten, daarmee hangt de benoemde reservering van 10 miljoen samen.

6. DS beslute

1. kennis te nemen van het advies van de Stuurgroep Holwerd aan Zee om de natuurlijke variant verder uit te werken;
2. omdat de natuurlijke variant anders is dan het in 2018 gepresenteerde Holwerd aan Zee, aan PS te vragen een keuze te maken:
 - a. het advies van de stuurgroep over te nemen en de natuurlijke variant verder uit te werken, hiervoor € 1,2 miljoen beschikbaar te stellen uit de Regio Deal middelen Noordoost Fryslân en de bijbehorende begrotingswijziging vast te stellen;
 - b. of: de natuurlijke variant niet uit te werken en GS de opdracht te geven hierover met de Stuurgroep Holwerd aan Zee in gesprek te gaan;
3. het PS-stuk vast te stellen.

7. Finansjele aspekten (ekskl. btw)

Kosten	Mei inoar	2022	2023	2024	2025	2026	%
Bydrage provinsje	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	Klik hier als u tekst wilt invoeren.
Bydrage treden	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	1.200.000	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	Klik hier als u tekst wilt invoeren.
Mei inoar	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	Klik hier als u tekst wilt invoeren.

Namme budzjet provinsjale bydrage: TA42 DU Regiodeal Holwerd aan Zee PS voorw (781235)

Restant budzjet nei alle ferplichtings (dizze deryn begrepen): Vul hier uw tekst in

Jier	2022	2023	2024	2025	2026
Restant budzjet	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	0	Klik hier als u tekst wilt invoeren.	0	Klik hier als u tekst wilt invoeren.

Begruttingswiziging fanneden: Ja

As dat sa is:

Nee Yn ramt mandaat DS? Begruttingswiziging DS taheakke.

Ja Buten mandaat DS? Begruttingswiziging PS taheakke.

8. Finansjele en bestjoerlike oandachtspunten en risiko's

Bestuurlijke aandachtspunten

Bij verder uitwerken natuurlijke variant (besluitpunt 2a)

- Op 24 november jl. heeft de stuurgroep Holwerd aan Zee (HaZ) een standpunt ingenomen over het vervolg van het project Holwerd aan Zee. Het advies van de stuurgroep is niet unaniem. De meerderheid van de stuurgroep heeft aangegeven door te willen gaan met het project middels de natuurlijke variant, in de wetenschap dat eigendom, beheer en onderhoud nog niet geregeld is. Ook de initiatiefnemers zijn een voorstander van het uitwerken van deze variant. Voor Wetterskip Fryslân en LTO Noord geldt dat de voorkeur uitgaat naar een alternatief voor Holwerd aan Zee: een nieuw integraal gebiedsproces. Reden hiervan is dat er door deze partijen sterk getwijfeld wordt aan de wenselijkheid,

haalbaarheid en betaalbaarheid van de natuurlijke variant. Beide partijen nemen daarom nu niet meer deel aan het kernteam en de stuurgroep, maar blijven wel een samenwerkingspartner van het project.

2. LTO Noord is een van de twee partijen die aangeeft niet verder te willen gaan met de natuurlijke variant. Een van de bijlagen bij dit GS-stuk is een ingezonden stuk van vier vertegenwoordigers van LTO Noord (waaronder ██████████, die tot voor kort lid was van de stuurgroep HaZ) waarin zij aangeven wat volgens hen de gevolgen zijn van de natuurlijke variant voor de landbouw in de directe omgeving. Deze stellingname is op donderdag 5 januari jl. ook door LTO Noord naar GS en PS gestuurd en in de openbaarheid gebracht. Dat heeft weer geleid tot een reactie van de Stichting Holwerd aan Zee, waarin e.e.a. wordt bestreden, en die op 9 januari jl. naar GS en PS is gestuurd.
3. Governance: bij doorgang van HaZ moet er een samenwerkingsovereenkomst (SOK) tussen de overblijvende partijen komen. Daarbij moet er aandacht zijn voor de positie van de initiatiefnemers (de Stichting), die niet tegelijkertijd opdrachtgever en opdrachtnemer kunnen zijn, maar ook voor de positie van de overheden, waarbij deelname aan het project gewenst is, maar waarbij er ook onafhankelijk geadviseerd moet kunnen worden in de richting van het bestuur. Daarnaast zou er in een volgende fase weer sprake moeten zijn van een onafhankelijk projectleider namens alle partijen die de SOK hebben ondertekend. Ook communicatie en juridische zaken zouden extern belegd kunnen worden.
4. Door een kavelketteringruil kan er grondverwerving plaatsvinden in het plangebied. De toepassing van de provinciale subsidieregeling Agrarische Bedrijfsverplaatsing (SAB) is cruciaal. Dit is een bevoegdheid van GS.

Bij niet verder uitwerken van de natuurlijke variant (besluitpunt 2b):

5. De Stuurgroep kan ervoor kiezen om toch door te willen gaan met de uitvoering van de plannen ten aanzien van Holwerd aan Zee, maar dan zonder de provincie als één van de partijen. Dat zou betekenen dat de rol van de provincie beperkt blijft tot de wettelijke taken op het gebied van bijvoorbeeld vergunningsverlening.
6. Als PS niet door willen gaan met de uitwerking van de natuurlijke variant, is de kans aanwezig dat ook de gemeente Noardeast-Fryslân zal besluiten op te willen houden met Holwerd aan Zee. In dat geval zou de Stuurgroep ervoor kunnen kiezen om in plaats daarvan een proces van integrale gebiedsontwikkeling in Holwerd en omgeving op te starten.
7. Als de provincie niet door wil gaan met de uitwerking van de natuurlijke variant en de gemeente Noardeast-Fryslân ook niet, kan het gevolg ook zijn dat de Stuurgroep besluit om te willen stoppen met Holwerd aan Zee, en ook niet voor een integraal gebiedsproces te kiezen, omdat daarvoor mogelijk onvoldoende draagvlak is bij Vogelbescherming en Stichting.

Financiële aandachtspunten

Algemeen

1. In het kader van de Regiodeal Noordoost-Fryslân (Rijksbudget) is voor Holwerd aan Zee een bedrag toegekend van 7 miljoen euro. Tijdens de behandeling van de kadernota 2019 door Provinciale Staten (27 juni 2018) is als amendement aangenomen de nota te wijzigen met: Gedeputeerde Staten de opdracht te geven om voor het project Holwerd aan Zee € 10 mln. voorwaardelijk in de begroting op te nemen, te verdelen over de periode 2019-2023, en dit te dekken uit het begrotingssaldo. Van beide budgetten is inmiddels 7 ton besteed aan het werkbudget (onderzoeks- en projectkosten); van de Regiodealmiddelen resteert er nog 6,3 miljoen, van de provinciale middelen nog 9,3 miljoen.

Bij verder uitwerken natuurlijke variant

2. De maatschappelijke kosten en baten analyse (MKBA) is geactualiseerd op basis van het onderzoek naar de natuurlijke variant (opgenomen als bijlage). Uit de meest recente versie blijkt dat de maatschappelijke baten de kosten van Holwerd aan Zee zullen overtreffen.
3. Voor het civiele kunstwerk van de dijk is eigendom, beheer en eigendom (EBO) nog niet geregeld. De meeste partijen zien hierin geen rol voor zichzelf. Een integraal project vraagt echter om integrale financiering van beheer en onderhoud. Dat kan bijvoorbeeld door een gezamenlijke integrale beheerpot te maken, die kan worden ingezet voor beheer en onderhoud en gevuld kan worden door zowel publieke als private partijen.
4. In deze variant wordt aan PS gevraagd om 1,2 miljoen euro van de Regiodealmiddelen vrij te geven voor het werkbudget en investeringen voor het uitwerken van de natuurlijke variant. Aan PS wordt niet gevraagd een volgend deel van de door PS gereserveerde 10 miljoen vrij te geven; deze middelen kunnen op behouden blijven voor een latere fase van het project, of voor de kosten van beheer en onderhoud die gepaard gaan met Holwerd aan Zee na aanleg.

Bij niet verder uitwerken natuurlijke variant

5. Als de Stuurgroep er, ondanks een besluit van PS om de natuurlijke variant niet verder te willen uitwerken, toch voor kiest door te willen gaan met Holwerd aan Zee, zullen Provinciale Staten zich moeten beraden op de inzet van de door PS voor Holwerd aan Zee gereserveerde middelen. Die zouden in dat geval vrij kunnen vallen. De Stuurgroep zal dan in gesprek moeten gaan met BZK over de inzet van de Regiodealmiddelen. Afhankelijk van de uitkomst van dit gesprek zouden deze middelen vervolgens door PS kunnen worden vrijgegeven, of kunnen worden teruggestort naar BZK, of kunnen worden toegevoegd aan de middelen van de Regiodeal Noordoost-Fryslân De Versnellingsagenda.
6. Als de Stuurgroep ervoor kiest in plaats van Holwerd aan Zee een integraal gebiedsontwikkelingstraject op te willen starten, kunnen niet alle bestaande middelen à 45,8 miljoen voor Holwerd aan Zee zonder meer voor dit doel worden ingezet. De Colleges van B&W van Noardeast-Fryslân en GS moeten dan terug naar gemeenteraad en PS om met hen het gesprek aan te gaan over een alternatieve inzet van de gereserveerde middelen. De financiering door de Vogelbescherming zal waarschijnlijk wegvallen; deze partij zal dan naar verwachting in gesprek gaan met de Postcodeloterij over een alternatieve bestemming van de middelen. Met het Ministerie van BZK zal afgestemd moeten worden over de inzet van de middelen uit de Regiodeal Noordoost-Fryslân. Het is de vraag in hoeverre er bij deze variant nog kans is op extra middelen, maar wellicht zijn die in het geval van integrale gebiedsontwikkeling ook niet nodig.
7. Als de Stuurgroep ervoor kiest om op te houden met Holwerd aan Zee en ook geen integraal gebiedsproces op te starten, zouden alle resterende middelen van de 45,8 miljoen moeten vrijvallen/terug moeten naar de financiers.

9. Yn oerwaging nommen alternativen

1. Het advies van de Stuurgroep Holwerd aan Zee om de natuurlijke variant van Holwerd aan Zee verder uit te werken overnemen, en aan Provinciale Staten voorstellen dat ook te doen. Naar aanleiding daarvan middels een begrotingswijziging een bedrag ter hoogte van 1,2 miljoen van de voor Holwerd aan Zee gereserveerde Regiodealmiddelen ter beschikking te stellen voor de project- en voorbereidingskosten van de volgende fase van het project.
2. Het advies van de Stuurgroep Holwerd aan Zee om de natuurlijke variant van Holwerd aan Zee verder uit te werken niet overnemen en aan Provinciale Staten voor te stellen dat ook niet te doen. In gesprek gaan met de Stuurgroep over de consequenties van dit besluit.

10. Ferfolchprosedueres

Provinsjale Steaten: Ja
Oare ferfolchproseduere:

11. Kommunikaasje / aksjes bedoeld foar de media

Parseberjocht: Nee
Parsekontakt: Ja
Oare aksje:

12. Neiere taljochting

Historie Holwerd aan Zee

Het project Holwerd aan Zee (HaZ) is als burgerinitiatief ontstaan in 2013, met als doel om een trendbreuk te realiseren ten aanzien van twee negatieve ontwikkelingen waar Holwerd mee te kampen had; een demografische ontwikkeling uitmondend in vergrijzing en krimp, en achteruitgang van de natuur. Het burgerinitiatief Holwerd aan Zee wordt vertegenwoordigd door de Stichting Holwerd aan Zee, en heeft als doel de verbinding te herstellen tussen de Waddenzee en de Waddenkust.

Sinds het ontstaan van het initiatief is er veel gebeurd en zit het project in fase II. Niet alleen de stichting is nu betrokken, maar ook de gemeente Noardeast-Fryslân, LTO, provincie Fryslân, de Vogelbescherming, Rijkswaterstaat en Wetterskip Fryslân hebben zich bij het initiatief aangesloten. Op 16 december 2019 hebben deze partijen de 'Intentieovereenkomst HaZ voorbereiding realisatie fase 2' ondertekend. Hierin gaat het om het realiseren van de fysieke maatregelen in het plangebied.

Context: samenwerking ANNO III

De ambities rond Holwerd aan Zee sluiten aan op de ambities van de samenwerking in ANNO. De ANNO-samenwerking (Agenda Netwerk NoordOost) ontstond in de jaren '90 met de lobby voor de Centrale As. Het is een samenwerking van de inmiddels vier gemeenten, provincie en Wetterskip. Het gebied vond dat het achterliep ten opzichte van de rest van Fryslân en Noord-Nederland, de krimpproblematiek was destijds de aanjager voor de samenwerking. Daar is uiteindelijk een zeer succesvolle lobby uit gekomen. De huidige doelstelling van de samenwerkingsagenda ANNO III is om in 2040 bekend te staan als topregio. De titel van krimpregio is afgeschud, maar er liggen nog voldoende uitdagingen om de regio sociaal-economisch sterk te maken en te houden. De regio maakt zich er hard voor dat het de komende jaren nog aantrekkelijker wordt om te wonen, werken en recreëren. Niet alleen voor nieuwe mensen, maar ook voor de mensen die er al wonen. De realisatie van Holwerd aan Zee kan hier een bijdrage aan leveren.

Aanleiding natuurlijke variant

Tijdens de stuurgroepvergadering van 23 juni 2022 stond de vraag centraal op welke manier het project Holwerd aan Zee (HaZ) een vervolg zou moeten krijgen. De stuurgroepleden kozen voor het verder laten uitwerken van de natuurlijke variant met de mogelijkheid tot een dijkdoorbraak. Deze variant werd gezien als het meest kansrijk op het gebied van vergunningverlening, financiering en uitvoerbaarheid.

Om duidelijk te kunnen maken of de natuurlijke variant geschikt is voor een vervolg van het project zijn alle onderzoeksvragen verzameld en verdeeld onder de volgende deelsporen:

- A. Eigendom, Beheer en Onderhoud
- B. Ontwerp natuurlijke variant buitendijks
- C. Ontwerp bevaarbaar regelwerk en ringdijk
- D. Gevolgen natuurlijk ontwerp voor slibblast, vismigratie en natuurontwikkeling binnendijks
- E. Gevolgen ontwerp voor vergunbaarheid
- F. Toeristisch recreatieve positionering en ontwikkeling
- G. Nuttig toepassen van slib
- H. Ruimtelijke kwaliteit

In het najaar van 2022 is voor elk deelspoor één van de betrokken partijen verantwoordelijk gesteld als trekker. Bij de uitwerking van elk deelspoor zijn meerdere partijen betrokken geweest om de integrale samenwerking te waarborgen, zowel stakeholders als deskundigen. Naast de deelsporen zijn ook het MKBA en de SSK-raming (financiën) geactualiseerd.

Natuurlijke variant

De natuurlijke variant richt zich op de verdere verbetering van natuur. Natuurontwikkeling en doelen op het gebied van leefbaarheid, recreatie en toerisme worden bij deze variant zo optimaal mogelijk met elkaar in balans gebracht. Hierbij wordt gewerkt vanuit het principe *building with nature*. Met één ondiepe natuurlijke geul of een ondiep natuurlijk geulenstelsel en meer natuurontwikkeling in de kwelder. Bij dit scenario is de mogelijkheid onderzocht om gebruik te maken van een doorvaarbaar regelwerk ten behoeve van kleine en niet diepstekende schepen bij de doorgang in de dijk.

Conclusies onderzoek

Natuurlijke variant mogelijk?

1. Is een natuurlijke variant te ontwerpen passend bij het Waddensysteem: ja.
2. Is een natuur-plus buitendijks en binnendijks mogelijk passend bij doelstelling N2000 en PAGW: ja.
3. Is het beheersbaar qua slibblast in het meer: de jaarlijkse hoeveelheid baggerspecie is aanzienlijk afgenomen in deze variant door minder debiet.
4. Is het vanuit natuurwetgeving vergunbaar: beter, maar nog niet definitief te beoordelen.

Bevaarbaar of niet-bevaarbaar

1. Een bevaarbare variant van Holwerd aan Zee is van (economische) meerwaarde voor Holwerd aan Zee en draagt bij aan het iconisch karakter van Holwerd aan Zee.
2. Echter, ook met de niet bevaarbare natuurlijke variant is een goed recreatief profiel neer te zetten.
3. Kan het technisch (is een bevaarbaar regelwerk mogelijk): ja.
4. Is het betaalbaar: de aanleg- en beheerlasten zijn vergelijkbaar (bevaarbaar – niet bevaarbaar).
5. Is het wenselijk: in het kader van nautische veiligheid niet, aldus Rijkswaterstaat en Wagenborg. De Vereniging van Wadvaarders ziet geen nautische veiligheidsproblemen en wijst op de kans van een extra vluchthaven op het Wad tijdens noodweer.
6. Is het beheersbaar: bevaarbaar leidt tot hogere dijk, en complexer beheer kunstwerk.

Oorspronkelijk plan versus natuurlijke variant

Het oorspronkelijke plan Holwerd aan Zee dat de basis was voor o.a. de provinciale bijdrage van 10 miljoen euro, komt deels overeen met het Holwerd aan Zee van nu. Holwerd aan Zee is nog steeds een doorbraak voor mens en natuur - letterlijk en figuurlijk - met een verbindingsgeul door de kwelder, een doorgang in de dijk en een getijdenmeer met eb en vloed tot aan de terp van het dorp. Toch zijn ook verschillen die het plan aan de ene kant hebben versterkt terwijl er aan de andere kant concessies zijn gedaan.

Thema	Oorspronkelijk plan	Natuurlijke variant
Doelen en ambities	Doelen en ambities kenden grote bandbreedte.	Doelen en ambities concreter onderbouwd.
Buitendijks	Holwerd verbinden met de Waddenzee via een rechte verbindingsgeul, parallel aan de pier. Beperkte ingreep in de kwelder.	Verbindingsgeul uitgebreid met een dynamisch geulensysteem, grotere natuurplus in de kwelder. Een grotere klutenplas met meer broedgelegenheid. Slikgige voedselrijke oevers en meer waardevolle overgangszones tussen het natte en droge Wad. Ook wel 'pionierszones' genoemd. Toegevoegde ecologische waarde voor Wadvogels en vissen buitendijks. Door natuurplus kans op vergunningverlening groter. Kans op extra financiering PAGW en IKW door meer nadruk op natuurdoelstellingen.
Doorgang door de dijk	Een doorvaarbare doorgang in de dijk, met bijkomende maritieme sfeer, en een apart regelwerk voor het slib.	Doorgang die niet doorvaarderbaar is met stormvloedkering (verticale hefsschuif) met een achterliggend regelwerk om de hoeveelheid slib te managen.
Binnendijks	Meer getijslag, en meer water en slib naar binnen.	Minder grote getijslag, minder water en slib naar binnen. Op het gebied van waterveiligheid rondom het meer normen voor nieuwe situaties aangescherpt.
Recreatie en toerisme	Goede recreatieve positionering onder andere vanwege maritieme sfeer	Goede recreatieve positionering met meer aandacht voor natuurbeleving en zingeving.

Het oorspronkelijke plan Holwerd aan Zee ging uit van een open vaarverbinding met de zee waardoor doorvaart mogelijk was. Met een bevaarbare opening zou Holwerd met een maritieme sfeer aantrekkelijk worden voor de dag- en verblijfstoerist. In de natuurlijke variant wordt nu gekozen voor een doorbraak in de dijk en een niet

bevaarbaar regelwerk. Vanwege de nautische veiligheid en de anders te hoge ringdijk om het getijdenmeer, wordt er in deze variant voor gekozen de verbinding niet doorvaarbaar te maken. Uit de recreatieve positionering, uitgevoerd door Ginder, is gebleken dat dit per saldo geen negatieve gevolgen heeft voor de mogelijkheden voor recreatie en toerisme. Ook bij een opening in de dijk die niet doorvaarbaar is, is er een toeristisch-recreatieve propositie te ontwikkelen. Bij deze positionering ligt de nadruk meer op natuurbeleving en zingeving, en Holwerd aan Zee als bestemming in de context van Werelderfgoed Waddenkust.

In onderstaande tabel worden de grootste verschillen schematisch weergegeven.

MKBA Natuurlijke variant

De maatschappelijke kosten en baten analyse (MKBA) is geactualiseerd op basis van het onderzoek naar de natuurlijke variant. Uit de meest recente versie blijkt dat de maatschappelijke baten de kosten overtreffen zowel voor de niet bevaarbare als de bevaarbare variant.

Het maatschappelijk rendement van de natuurlijke variant is gevoelig voor zowel recreatievolumes als voor bagger- en kleiverkoopvolumes en - prijzen. Wanneer de geprognosticeerde groei van overnachtingen en dagtochten na 2025 uitblijft, doordat de initiële verblijfsrecreatie-impuls van 700 bedden onvoldoende nieuw dagrecreatie-aanbod uitlokt, worden de kostenbatensaldi van beide varianten negatief: dan loont Holwerd aan Zee niet. Het maatschappelijk rendement kan in dat geval echter weer positief gemaakt worden door vergroting van baggervolumes en kleiverkopen tegen een gunstige prijs: de extra baten hiervan compenseren het verlies aan recreatiebaten weliswaar niet volledig, maar wel voldoende om weer een lonend plan te hebben.

Het maatschappelijk rendement van de natuurlijke variant is hoger dan dat van de eerdere varianten. Dit komt enerzijds doordat het nieuwe ontwerp zorgt voor lagere plankosten van de onderdelen 'getijdemeer' en 'recreatie'. Het komt anderzijds doordat het nieuwe recreatieprogramma gepaard gaat met een vergroting van de geprognosticeerde dag- en verblijfsrecreatievolumes.

Eigendom, beheer en onderhoud

In de voorbereiding naar de Stuurgroep van 23 november jl. zijn binnen het deelspoor Eigendom, Beheer en Onderhoud (EBO) de opties in beeld gebracht. Daarvoor is met alle partijen bestuurlijk gesproken. Daarbij is geconcludeerd dat de partijen terughoudend zijn in het op zich nemen van eigendom, beheer en onderhoud van de verschillende objecten. Terreinbeherende organisaties zoals It Fryske Gea en Staatsbosbeheer staan positief tegenover het beheer en onderhoud van respectievelijk het getijdenmeer (binnendijks) en de kwelders (buitendijks). Daarnaast is het bedrijfsleven, vertegenwoordigd door de Taskforce Deltatechnologie, geïnteresseerd in het beheer en onderhoud van de onderdelen die te maken hebben met slibwinning.

Het hete hangijzer binnen EBO is de doorgang door de zeedijk. De meeste partijen zien ten aanzien van de doorgang door de dijk voor zichzelf geen rol in het beheer en onderhoud. In de gesprekken zijn het eigendom, beheer en onderhoud en de financiering ervan veelal aan elkaar gekoppeld. Doordat er geen duidelijkheid is over de financiering van EBO, zijn partijen terughoudend in het toezeggen van verantwoordelijkheid voor het EBO (met de gedachte dat ze dan de rekening ook krijgen). Een optie die geopperd is, is om het EBO-vraagstuk (wie krijgt het object in Eigendom, en wie is verantwoordelijk voor het Beheer en Onderhoud), los te koppelen van de financiering ervan. Dit door een gezamenlijke integrale 'beheerpot' te maken, die kan worden ingezet voor het beheer en onderhoud, te vullen door zowel publieke als private partijen.

Partijen dragen vanuit verschillende (soms sectorale) opgaven bij aan Holwerd aan Zee, met eigen doelstellingen. Holwerd aan Zee betreft echter een integrale gebiedsontwikkeling. De planonderdelen (de natuurverbetering op de kwelder, de verbindingsgeul, het regelwerk, de stormvloedkering, het getijdemeer, de ringdijk en

andere kunstwerken) staan ten dienste aan elkaar. Een integrale beheerpot kan daarom een uitkomst zijn.

De uitgangspunten hierbij zijn:

1. Integrale financiering van beheer. Streven naar één pot beheer, zowel voor het beheer buitendijks, binnendijks (naast het getijdemeer ook andere objecten als gemalen) als het object door de dijk (regelwerk en stormvloedkering).
2. Integrale bekostiging van beheer. Streven naar gezamenlijke vulling van een beheerpot vanuit de gezamenlijke samenwerkende partijen, zowel publieke als private partijen. Met partijen worden afspraken gemaakt hoe zij bijdragen aan de vulling van de beheerpot voor de komende jaren.
3. Het Onderhoud voor kunstwerken wordt doorgaans voor een periode van 50-100 jaar begroot. Omdat het niet realistisch lijkt om nu afspraken te willen maken over het beheer en onderhoud van Holwerd aan Zee voor zo'n periode, wordt er vooralsnog vanuit gegaan om het beheer en onderhoud voor een eerste periode van 10 tot 15 jaar te regelen. Ook omdat de ontwikkeling van Holwerd aan Zee als bestemming en de bijbehorende baten een groeipad kent (private baten komen pas later op gang). Het onderhoud moet structureel begroot zijn of in de begroting moet rekening gehouden worden met de afkoop voor het jaarbedrag x 44,44.

Financieel overzicht

De totale investeringskosten voor Holwerd aan Zee bedragen 80 miljoen excl. btw. De kosten voor beheer en onderhoud (instandhoudingskosten) zullen circa 0,85 miljoen per jaar bedragen, exclusief bedieningskosten van circa 1 fte. Hierbij is gerekend met een termijn van 50 jaar. Als gerekend zou worden met een termijn van 103 jaar worden ook de vervangingskosten van de objecten meegenomen.

Baten

Op dit moment is er 45,8 miljoen gereserveerd voor Holwerd aan Zee, hier hebben de volgende partijen aan bijgedragen:

Provincie Fryslân	10 mln.
Gemeente	5,5 mln.
Waddenfonds	8,3 mln.
Droomfonds	15 mln.
Regiodeal LNV	7 mln.
Totaal	45,8 mln.

Van dit budget is op dit moment ruim 2 miljoen euro besteed aan voorbereidingskosten.

Voor verdere financiering van de benodigde 80 miljoen voor de natuurlijke variant, te weten 36,2 mln liggen er meerdere mogelijkheden. Daarnaast is het wenselijk om 15 miljoen beschikbaar te maken voor de benoemde beheerpot ter dekking van het onderhoud.

Hieronder worden kort de geïnventariseerde mogelijkheden opgesomd. Met de genoemde partijen zijn oriënterende gesprekken gevoerd.

PAGW (5-15 miljoen*)

De Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) is een investeringsprogramma van de ministeries van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Doel is de ecologische waterkwaliteit van grote wateren waaronder de Waddenzee te verbeteren en de natuur te versterken.

Zowel binnen het kernteam als daarbuiten zijn gesprekken met PAGW gevoerd over het doelbereik HaZ in relatie tot PAGW. Vanuit PAGW kan ook beheer en onderhoud voor een periode van tien jaar worden gefinancierd.

Welk bedrag vanuit PAGW beschikbaar kan komen moet blijken uit een op te stellen integraal projectplan, waarin de integrale doelen worden beschreven en (t.a.v. PAGW) op doelbereik worden gekwantificeerd. Het bedrag waarvoor PAGW uiteindelijk participeert in HaZ wordt opgenomen en bekrachtigd in een MIRT 2-financieringsbesluit, dat vanuit PAGW Q2/2023 wordt opgeleverd.

**bedrag welke uiteindelijk beschikbaar zal zijn na het doorlopen van projectplan op doelbereik*

IKW/Waddenfonds (6,7 – 15 miljoen)

Het Waddenfonds heeft reeds 8,3 miljoen beschikbaar gesteld. De afgelopen maanden zijn meerdere gesprekken gevoerd met Waddenfonds/IKW over de voortgang. Met de huidige plannen voor realisatie van de natuurvariant lijkt nog steeds aan deze beschikking te worden voldaan.

Met IKW is het gesprek gevoerd over een bijdrage van 6.7 miljoen boven op de eerdere beschikking WF van 8.3 miljoen. Er zal worden gekeken naar doelbereik bovenop bestaande beschikking. Dit is ook afgestemd met Waddenfonds

Daarnaast staat het IKW open om naast de 6.7 miljoen te kijken naar een extra bijdrage ten behoeve van specifieke elementen binnen HaZ, te weten:

- Ecologische plus buitendijks: zoals meer dynamiek in de kwelder, verjongen oude kwelders, vergroten HWVP en broedgelegenheid, meer getijdenstromen
- Naast de ecologische plus buitendijks toont IKW interesse in gedeeltelijke financiering van de slibopvang, nieuwe vormen van beheer, aansluiting tussen het getijdemeer en het westelijk deel van het dorp en een pionierszone ten behoeve van zilte teelt.

Slib/Klei (20 miljoen of meer)

Een consortium van marktpartijen heeft uit monde van de taskforce deltatechnologie aangegeven een forse bijdrage te willen leveren aan Holwerd aan Zee. De partijen (grondstoffenalliantie) voorzien momenteel een investering van ca. 20 miljoen euro, die terugverdiend moet worden uit de opbrengsten van de aangeboden grondstromen (directe klei en slib over ca. 10 jaar). Het gaat hier om een samenwerking voor de lange termijn. Deze opzet vraagt om commitment van alle partijen. Partijen zien de ontwikkeling van Holwerd aan Zee als een kick-start. Als marktpartij wordt je onderdeel van het initiatief Holwerd aan Zee en van daaruit bouw je verder, aldus de taskforce deltatechnologie.

Gesprekken hierover staan gepland, waarbij de combinatie zal worden gezocht in een mogelijke coalitie van beherende partijen van het binnenmeer.

Ook de verkoop van klei uit voorkomend slib is een mogelijkheid voor financiering die als dekking kan dienen voor de beheerpot op de langere termijn.

De slibhub HaZ moet nader worden uitgewerkt om te kijken of deze businesscase positief kan bijdragen aan de begroting van HaZ. Er zal niet alleen worden gekeken naar de operationele kant van de slibhub maar ook naar bijvoorbeeld juridische kaders en duurzaamheid.

Private fondsen c.q. partijen (3-8 miljoen)

Er is onderzocht of via private fondsen nieuw geld naar HaZ kan worden gehaald. Hier lijken mogelijkheden te liggen. Dan moeten wel nieuwe elementen worden toevoegd op de oorspronkelijke vorm. Dit zou de ontwikkeling van de westkant kunnen zijn, maar eventueel ook koppelingen met de huidige pier, als deze een nieuwe functie krijgt; het gaat om een nieuwe pier bij Holwerd, of, als de pier naar Ferwert gaat, om een andere functie van de huidige pier.

Nationaal programma landelijk gebied (inschatting volgt in loop van 2023)

Er wordt op dit moment onderzocht in hoeverre het nationaal programma landelijk gebied een kans zou kunnen zijn voor Holwerd aan Zee. Het programma richt zich op natuur (met als onderliggend doel de stikstofopgave); water (kaderrichtlijn water 2027) en klimaat (doelen 2030 en klimaat neutrale samenleving in 2050). In hoeverre dit kansrijk is voor Holwerd aan Zee zal moeten blijken.

Deltafonds (inschatting volgt in Q1)

Voorzichtig wordt er gekeken of het Deltafonds betekenis kan hebben. Aandacht hierbij zit vooral op het aspect van handhaven en beschikbaarheid van de waterkwaliteit met het oog op de zoetwatervoorziening.

Green Deal (langere termijn i.v.m. doorlooptijd)

Ook binnen Europese regelingen zijn er mogelijkheden voor aanvullende financiering. Een voorbeeld hiervan is de Green Deal. De Europese Commissie heeft een reeks aanpassingen van het klimaat-, energie-, vervoers- en belastingbeleid van de EU voorgesteld om klimaatverandering en milieuaantasting aan te pakken. Dit beleid moet het mogelijk maken om in 2030 netto 55% minder broeikasgassen uit te stoten dan in 1990. De natuurvariant biedt mogelijkheden om binnen deze regeling een aanvraag te doen om aanvullende middelen.

Hoewel deze optie op korte termijn geen optie is vanwege de doorlooptijd, kan deze regeling wel als een doorgroeikans gezien worden.

Opbrengst grond R&T 2-4 miljoen

Opbrengsten van de grond ten behoeve van realisatie vakantiewoningen binnenmeer en mogelijk Grandyk bij verplaatsen weg om industrieterrein heen.

Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) (lastig inschatting te maken vooralsnog)

Ook binnen het HWBP zijn wellicht mogelijkheden om extra financiering op tafel te krijgen. Hierbij kan vooral gedacht worden in relatie tot de waarde van grond.

Geadviseerd wordt om op korte termijn een gesprek aan te gaan met het HWBP, Wetterskip en RWS.

Tabel mogelijke dekking 49,2 miljoen (realisatie + beheer)

PAGW	5-15 mln
IKW/Waddenfonds	6,7-15 mln
Grondstoffen	20 mln
Private fondsen	3-8 mln
Opbrengst grond R&T	2 - 4 mln
Overige fondsen**	10-20 mln
Totaal	36,7-62 mln

*** regiodeal, groeifonds, greendeal, horizon, life, deltaxonds, NPLG e.a. (kent nog een hoge onzekerheid omdat deze mogelijke dekking nog moet worden (verder) verkend en daarmee een langere doorlooptijd kent*

Financiële onderbouwing volgende fase Holwerd aan Zee

In het bijbehorende PS-stuk is als besluitpunt opgenomen PS voor te stellen om middels een begrotingswijziging een deel van de regiodealmiddelen ter hoogte van 1,2 miljoen onvoorwaardelijk te stellen, zodat het ingezet kan worden voor de project- en voorbereidingskosten van de volgende fase van het project.

Deze volgende fase behelst voor het vervolg van de natuurlijke variant onder meer het opstellen van een governance model, uitwerking beheer en onderhoud en afronden van het schetsontwerp en eindigt op het go/no go moment voor de financiën in Q3 van 2023 (zie bijlage - HaZ planning vervolgstappen).

Deze project- en voorbereidingskosten zijn gebaseerd op een grove, eerste inschatting van de te maken kosten in de fase tot een nieuw go/no go moment in Q3 van 2023 en zijn als volgt te specificeren in onderstaande tabel:

Wat	Kosten
<i>Besluitvorming en financiën</i>	
Governancemodel opstellen	75 k€
Uitwerking model voor eigendom, beheer en onderhoud	75 k€
Financiering op orde	75 k€
Samenwerkingsovereenkomst sluiten	75 k€
Grondverwervingsstrategie	75 k€
<i>Aanbesteding planuitwerking</i>	
Onderzoeksplan veldonderzoeken	50 k€
Aanbesteding voorbereiden en op de markt	200 k€
Schetsontwerp afronden	100 k€
Budget vergunningen	50 k€
Vervolgonderzoeken	100 k€
Overall projectleiding (inhuur)	100 k€
Overige projectorganisatie	75 k€
Capaciteit prov. organisatie	75 k€
Onvoorzien	75 k€
TOTAAL	1.200 k€

Inzet Regiodealmiddelen: inspanningsverplichtingen

In de overleggen met BZK hebben, is aan de orde gesteld dat de Regiodealmiddelen voor het werkbudget ingezet zouden kunnen worden. Daarmee was BZK akkoord. Verbonden aan de middelen uit de regiodeal geldt wel een inspanningsplicht voor het behalen van bepaalde resultaten (zie hieronder). Middels voortgangsrapportages wordt het ministerie van BZK op de hoogte gehouden van de voortgang van het project en van de inspanningen tot nu toe. In de regiodealovereenkomst is opgenomen dat voor het plan Holwerd aan Zee de volgende voorwaarde geldt: "Inspanningen van partijen zijn gericht op het behalen van de volgende resultaten alsmede bijbehorende indicatoren":

- Welvaartseffecten op het gebied van woongenot (eenmalige waardeinstijging) en vermeden kosten van leegstand verpaupering van circa € 20 mln., alsmede erfgoedbaten (2 mln.).
- Toename van het aantal overnachtingen in Holwerd en omgeving tussen 50.000 en 90.000 per jaar ten opzichte van het nul-alternatief (zonder investeringen).
- Toename dagrecreatie (8400/jaar) en bestedingen van doorreizigers. Toename van de opbrengst verblijfsrecreatie met € 8-15 mln.), toename van opbrengsten dagrecreatie met € 3 mln. en een toename van de beleefbaten (tezamen € 21 mln.).
- Aanvullende werkgelegenheid van 42 fte met een waarde van € 16 mln.
- Toename van de broedparen van Waddenvogels van vier soorten Waddenvogels die op de rode lijst staan t.o.v. van huidige broedpopulatie in de Waddenzee met 10%.

Tijdlijn

Als er voor de natuurlijke variant van HaZ wordt gekozen, zal er in 2023 gewerkt worden aan financiële dekking voor de realisatie en het onderhoud en beheer van het gehele plan. Uiterlijk in Q3 kan hierop dan een go/no go worden uitgesproken. Als blijkt dat er voldoende zicht is op financiële dekking is voor de natuurlijke variant, kan deze verder worden gebracht richting realisatie. Als er onvoldoende dekking is, moet worden nagedacht over alternatieven. Onderdeel van deze fase is ook de verdere uitwerking van het model voor eigendom, beheer en onderhoud na realisatie, vanwege de

consequenties die dit kan hebben voor de BTW compensatie en daarmee de benodigde financiën. De volledige verdere planning is door middel van een planning van de planuitwerking en bijbehorende oplegger als bijlage 3 bij dit GS-stuk toegevoegd.

Als Provinciale Staten ervoor kiezen de natuurlijke variant niet verder uit te willen werken, zal het College eerst daarover het gesprek moeten voeren met de Stuurgroep. Als het resultaat daarvan is dat de Stuurgroep in plaats daarvan voor een integraal gebiedsontwikkelingsproces kiest, zal daarvoor een nieuwe planning moeten worden gemaakt. Als er in de Stuurgroep voor gekozen wordt om door te gaan of te stoppen met Holwerd aan Zee, zal het College een voorstel moeten doen aan PS over de inzet dan wel vrijval van de voor Holwerd aan Zee gereserveerde middelen. Over de inzet van de Regiodealmiddelen zal dan ook een besluit genomen moeten worden.